

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr II.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 122, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 130, angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad;

nr 131, angående utbetalning förskottsvis av statsbidrag till vägbeläggningar med begränsad varaktighet; samt

nr 132, angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 under-teknad internationell konvention för undertryckande av handeln med myndiga kvinnor.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående likviderandet av vissa av vattenfallsstyrelsen utfärdade reverser; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående anslag för utmärkande av gränserna för skyddsskogsområdena inom Kopparbergs och Jämtlands län.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 140, angående inlösen av vissa arrenderätter till laxfisken i Mörrumsån;

nr 143, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 144, angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Larsson, Johan*, väckta motionen, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16 samt andra lagutskottets utlåtande nr 8.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om inrättande av ett utrikesutskott. Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om ett utrikesutskott.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 275, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen måtte besluta tillägg till grundlagen för skapande, i likhet med vad som skett i andra kulturländer, av ett riksdagens utrikesutskott, i anslutning till den formulering, som vid de två sista riksdagarna framlagts för riksdagen genom proposition och motion.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Såsom det intygades vid förra årets riksdag, då en motsvarande motion var under behandling, förefinnes i alla så kallade kulturländer med parlamentarism ett utrikespolitiskt utskott.

Vad kan då vara anledningen till, att svenskarna skola stå kvar i en så lysande isolering, som det här är fråga om? Jo, vi ha ju en utrikesnämnd. Det är antagligen den förnämsta anledningen. Men vad är utrikesnämnden? Den är vald för att i hemlighet konferera med regeringen, men med oss och vår vägledning och med behandlingen av våra förslag tager den ingen befattning. Den får icke någon beredsetid att tala om — åtminstone har man från nämnden klagat däröver. Man får icke fatta beslut, som skola leda till någonting. Man får inte föra protokoll, man får inte välja sin egen ordförande, man får inte yppa någonting alls om vad i nämnden förekommit. Man får inte alls behandla motioner, allra minst väckta i riksdagen, eller andra framställningar från riksdagen, man får med andra ord inte på något sätt stå i kontakt med sina kommittenter mer än som innefattas i själva valet av utrikesnämnd, vartill hitintills företrädesvis utses personer, som ej hyst någon betänklighet mot ett dylikt avskaffande av parlamentarismen. Konstitutionsutskottets ordförande, Reuterskiöld, förklarade också 1932, då frågan var före, att utrikesnämnden icke i något avseende är en riksdagens nämnd, utan den vänder i stället ryggen åt riksdagen. Det är ju sant. Bondeförbundsprofessorn Westman, som är så försiktig men har erfarenhet av nämnden, kallade här i kammaren denna nämnd helt enkelt för en gyllene rättfälla. Dessa personer äro ju auktoriteter, och sålunda bör en motionär, som inte har auktoritet, skynda sig att åberopa dem.

Nu har naturligtvis frågan om inrättande av ett utrikespolitiskt utskott i det svenska parlamentet sina hakar, som kunna ordnas på olika sätt, och man har också i främmande länder ordnat dessa frågor på olika eller på samman-

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

stämmande sätt. Även i våra grannländer, Danmark, Norge och Finland, är denna fråga klar, men här duger det inte.

Jag vill först såsom ett slutomdöme tillägga, att utrikesnämnden väl är en utsökt uppfinning för att hindra utrikespolitisk upplysning bland folket samt för att lamslå och fördumma de menige folkrepresentanternas inflytande på vår tids viktigaste och mest skicksedigra frågor.

Vi hava nu som sagt en del formaliteter av sekundär betydelse, som på något sätt böra och kunna ordnas och även kunnat ordnas annorstädes. En sak är frågan, om utrikesnämnden bör försvinna eller fortfarande äga bestånd med sina befogenheter vid sidan av ett utrikesutskott. Det har slutligen från regeringsmakten och konstitutionsutskottet 1932 föreslagits — och gärna för mig kan denna abrupta institution, som kallas för utrikesnämnd och till och med riksdagens utrikesnämnd — få existera och föra sitt obekanta liv både för nationen och för de övriga folken. Vidare har man frågan hur det skall förhållas med rådgivandet mellan riksdagarna. Den kan lösas på mer än ett sätt och har också lösts på olika sätt. Så ha vi protokollsgranskningen av utrikesärendenas behandling i regeringen. Skall den ligga kvar hos konstitutionsutskottet eller överföras till utrikesutskottet? Även detta kan ordnas på olika sätt, och man har också föreslagit sådana anordningar inom riksdagen. Slutligen ha vi frågan, om de s. k. handelspolitiska, utrikespolitiska, angelägenheter, som taga sig uttryck i traktater, om de skola ligga kvar hos bevillningsutskottet eller också överflyttas till utrikesutskottet. Även den saken kan ordnas, om man vill nämligen, och det har även föreslagits olika lösningar. Då gäller det bara att bestämma sig för någon för att vinna huvudsaken. En yttre angelägenhet är tystnadsplikten. Där föreligga flera inhemska projekt och utländska förebilder.

Riksdagen tillsatte år 1930 en kommitté, och jag skall nu upprepa för herrarna namnen på dess ledamöter. Det var herrar Bissmark, Kvarnzelius, Reuterskiöld, Rydén, som sedan till efterträdare fick Anderson i Råstock, C. E. Svensson, A. I. Anderson, Engberg, Hedlund och Mosesson. Alla ha så vitt jag erinrar mig förordat ett utrikesutskott. Denna kommitté sade härom följande: »Kommittén har funnit starka skäl tala för en sådan omläggning av utskottsorganisationen, att för utrikesärendenas beredning skapas ett särskilt organ inom riksdagen. De skäl, som föranlett detta kommitténs ståndpunktstagande, bottna i den särskilda karaktär och vikt, som de utrikespolitiska frågorna äga.» Det framhölls av kommittén, att de utrikespolitiska ärendenas betydelse efter världskriget ökats även för Sveriges vidkommande och att i samma mån insikten om det internationella samarbetets vikt jämväl för de egna förhållandenas utveckling vidgats och fördjupats. Dessa förhållanden syntes också tala för att riksdagen genom inrättande av ett särskilt organ, vilket kunde ägna speciellt intresse åt de utrikespolitiska ärendena, beredde större betingelser för en tillräckligt insiktsfull behandling av de viktiga och grannlaga spörsmål, om vilka här vore fråga.

Denna insiktsfulla behandling behöfve inte komma genast vid det första valet, utan den består också däri, att de ledamöter av riksdagen, som få en sådan speciell uppgift, komma att förvärva större insikt och mera ägna sig åt studier i ämnet och slutligen fatta kärlek till ämnet, på sätt konstitutions- och tillfälliga utskotten ej synas ha tid eller lust att göra. Kommittén sade också att konstitutionsutskottet, som nu utövade den konstitutionella kontrollen i utrikesärenden och behandlade frågor om överenskommelser med främmande makter i flertalet ämnen, hade inom sitt övriga ämnesområde så omfattande och tidskrävande arbetsuppgifter, att man icke kunde förutsätta, att dess ledamöter skulle i allmänhet kunna vare sig utses med särskild tanke på utrikesärende-

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)
nas speciella krav eller äga tillfälle att i dessa frågor förvärva tillräcklig erfarenhet och insikt.

Så kom 1932 en kungl. proposition. Den sysselsatte sig först med att behandla de ämnen, som jag ovan kallade vissa hakar. Men när i propositionen — den var framlagd av en frisinnad regering — övervägdes det ena mot det andra, fann regeringen, att ur olika synpunkter skäl kunde anföras mot inrättande av ett särskilt utrikesutskott, men att å andra sidan omständigheter kunde åberopas, vilka framhävde önskvärdheten av förslagets genomförande. Kommitténs ståndpunkt hade främst dikterats av det sakliga intresset att bereda utrikesärendena en i möjligaste mån insiktsfull behandling. Regeringen kom slutligen till det resultatet, att synpunkterna för utskottets inrättande väge över vad man kunde anföra däremot och betonade, att därigenom skulle alla dessa frågor få en mer ingående prövning än hittills varit möjligt. Motioner väcktes. Bland andra var det en motionär, Forssell, som betonade, att utrikesnämndens inrättande haft en mindre gynnsam inverkan på det utrikespolitiska intresset och därmed också på den utrikespolitiska insikten bland det övervägande flertalet riksdagsmän. Men så hade han en del formella erinringar mot förslaget om utrikesutskott, som gjorde, att han för tillfället yrkade avslag även å förslaget att få något bättre.

Så kom konstitutionsutskottet. Detta utskotts ledamöter, som yttrade sig om utrikesutskottet voro följande: herrar Reuterskiöld, Sävström, Strömberg — Strömberg, herr talman — K. J. Ekman, Thulin, David Bergström, greve Spens, G. W. Hansson, Sundberg, Vennerström, Mellén, Engberg, Gustafson i Kasenberg, Persson i Trängen, Hallén, som visst är vice ordförande nu, Anderson i Norrköping, Olsson i Mora, Fast, Björek i Kristianstad och Sandwall. Konstitutionsutskottet utlät sig i korthet på följande sätt:

»Efter världskriget och Sveriges inträde i Nationernas förbund har de utrikespolitiska ärendenas betydelse även för vårt lands vidkommande ökats. Utvecklingen av det internationella samarbetet på skilda områden har under senare år varit sådan, att riksdagen allt som oftast ställts och framdeles i än större utsträckning torde komma att ställas inför utrikespolitiska problem. Frågor, som röra överenskommelser med främmande makter, behandlas emellertid för närvarande, beroende på deras sakliga innehåll, av skilda riksdagsutskott och av konstitutionsutskottet endast, om de icke tillhöra annat utskotts behandling. Intet av riksdagens nuvarande ständiga utskott kan emellertid med hänsyn till sina omfattande arbetsuppgifter av olika slag tänkas ägna utrikesärendena den tillräckligt insiktsfulla behandling, som är nödvändig vid beredningen av de grannliga spörsmål, om vilka här är fråga.»

Utskottet utvecklade vidare dessa sina synpunkter och kom till det resultatet, att förslaget borde tillstyrkas. Konstitutionsutskottet betonade också, att utrikesutskottet och utrikesnämnden hade helt olika uppgifter. Det förra är, sade utskottet, ett beredande organ inom riksdagen, den senare ett organ för rådgivning till Kungl. Maj:t. Ingen bör väl kunna bestrida, att det förhåller sig på det sättet.

Så kom frågan till riksdagen eller med andra ord till parlamentarismens blomma. Då trasades den sönder av alla de olika meningar, som det allt mera pulveriserade partilivet föranleder. Här börja vi allt mindre och mindre att kunna komma till positiva grundläggande resultat i ärenden, som ej röra anslagsbeviljanden. Det var på det sättet, att herr Gustav Möller och herr Trygger började och föllo i varandras armar. På av dem anförda skäl borde man gå helt andra vägar. Detta utrikesutskott skulle icke få någonting att göra o. s. v., och på grund av detta yrkade de avslag. Herr Löfgren instämde i detta för det lilla parti, han har i riksdagen. Vidare sade bondeförbundets

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

talesman, herr Nilsson i Gränebo, med några mer moderata och försiktiga ord, att han dock inte var beredd att förorda ett bifall till detta. Om nu Möller och Trygger yrkat bifall, förstå vi, att då hade det också blivit bifall här, ty numera är livet inrättat på det sättet, att vi inte orka med alla ärenden, och det är partierna och inte mänskligheten, som föra talan; inte fosterlandet heller för en gemensam talan för oss. Då har ju parlamentarismen i alla länder mer och mer kommit därhän, att vi menige följa tämligen blint våra pek-pinnar bakom de dörrar, på vilka det står skrivet »förtroenderåd» eller ytterst den s. k. »ledaren», vilken redan i sitt namn fått stämplad sin uppgift som övermänniska.

Nå, hur gick det i andra kammaren? Jo, där talade den nuvarande ecklesiastikministern emot sin nuvarande regeringskamrat, Gustav Möller, samt herrar Trygger och Löfgren i första kammaren och nedkallade på sex trycksidor himlens blix och dunder över detta triumvirat. Nå, då skulle man väl väntat att han gjort något yrkande. Nej, han sade, att under sådana förhållanden framställde han ej något yrkande. Det är väl inte meningen, att kamrarna på det sättet skola vara likbördiga; utan om man vill att en fråga faller framåt, skall väl den, som har en sådan övertygelse, göra ett yrkande. Nu föll frågan också i andra kammaren, men man har sagt mig därifrån, att om inte första kammaren kommit före den andra, eller om det nya utskottets anhängare där gjort sin plikt, hade med sannolikhet andra kammaren bifallit förslaget om utrikesutskottet.

Nå, så bebådade emellertid Engberg, att denna fråga komme tillbaka. Det gjorde den också 1933. Vad sade då konstitutionsutskottet? Jo, det erinrade, att frågan avslagits av riksdagens båda kamrar. Det är ju inte något skäl, om man har en motsatt mening. Hur skall en fråga kunna gå framåt i ett parlament, om den avslagits av två kamrar? Hur skall en fråga, en så kolossal viktig fråga i vår tid, när allt är i uppror på det utrikespolitiska området, kunna gå fram i ett parlament, om inte de olika meningarna skola få ett organ, som kan hjälpa oss att klara bränningarna i de där frågorna? Det var inte ett avslag i båda kamrarna på grund av en allmän insikt om att frågan borde avslås, utan det förhöll sig så, som jag nyss skildrat saken.

Så tillade utskottet, att förslaget avstyrkts så sent som 1932. Däruti ligger ju en anvisning om, att om man väntar tillräckligt länge, så att det växer tillräckligt med gräs över 1932 års beslut, skall man kunna börja gräva upp det där liket och göra det levande igen. Men då framställer sig denna fråga: huru länge skola vi vänta? Den frågan framställde jag till vännen Strömberg, vilken som vi hörde var livligt övertygad om utrikesutskottets nödvändighet. Men det var inte så gott att svara på den frågan, ty det visste nog ingen annan i utskottet heller.

Det var ju klart, att efter denna debatt här i kammaren mellan mig och Strömberg — jag talade länge, men Strömberg var kortfattad och hade sålunda den förtjänsten, att spara på tryckningskostnaderna, vilket är det viktigaste nu för tiden och icke frågornas behöriga utredning — så kom kammaren till ett avslag. Det begärdes votering, dock utan namnupprop, och det står i protokollet, att det var ett övervägande antal, som reste sig för avslag på frågan vid denna votering, och det vill jag också minnas. Det var antagligen en kolossal majoritet för en sådan sak.

Nu har saken kommit igen, och utskottet åberopar — det kan man ju inte förtänka utskottet — sina gamla skäl. Ett år till gör väl inte så mycket; men nu har i alla fall tid börjat förflyta, så att frågan hotar att bli åldrig. Därför har utskottet i år tillagt följande: »och då några omständigheter av

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

beskaffenhet att föränleda ett förändrat ställningstagande från riksdagens sida i frågan enligt utskottets mening icke härefter inträffat».

Vad menar utskottet? Jag tror inte, att utskottet menar någonting. Nästan för varje vecka inträffa nya omständigheter i världspolitiken av en så hotande, oroande och svår beskaffenhet, att de uppmuntra varje nation och varje stat att bereda sig till att göra sitt bästa för att klarera de där bränningarna och även skaffa sig verktyg, som kunna hjälpa till vid en sådan frigörelse.

Nu har dessutom denna motion väckts såsom ett påhäng till en annan motion, nr 274, där det framhålles, att Norden nu måste försöka göra klart för sig, att den har en kallelse, att överhoppa, de där våldsamma experimenten, som dock en gång komma att efterträdas av en uppslutning till den gyllene medelvägen. För att skapa något slående uttryck för den senare, har jag sagt, att mindre stater och åtminstone balterna böra sträva efter ett fjärde rike, till skillnad från den tredje internationalen och den tredje nationalen, som själva sinsemellan äro bältespännare i ett oerhört envig. Därtill komma även andra nyanser av envälden. I denna motion har skildrats anledningen till att de uppkommit och erinrats, att Sokrates, som var banbrytaren för den västerländska liberalismen och demokratien, redan vid denna tankes födsel siade om att så här kommer det att gå. Nu om saker, som inträffat, och saker, som böra göras, och har utskottet dragit fram denna följdmotion, för att avgöras i förskott utan sammanhang med det, som motionären bett att den skulle ställas i sammanhang med och som just utvecklar vad som nu med stormsteg ytterligare »inträffar». Jag tycker, att det är ganska oriktigt att handlägga förevarande fråga så här bakvänt. Men utskottet tyckte naturligtvis, att det var en så enkel fråga. Hur man än beslutar i den andra, skulle den avslås, och så skulle man mata riksdagen, och alltså togs den fram, lösryckt ur sitt sammanhang.

Vad skall svenska riksdagen göra för att bevara demokratien och rena den samma? Vi kunna väl inte bara syssla med att klandra allt annat, som sker i världen, utan vi måste väl också försöka besinna vår egen andel i vad som sker. Denna andel består väl i att parlamenten icke äro tillräckligt handlingskraftiga. Folken känna att de icke ha något stöd av dem, att vi aldrig vilja gå till grunden av tingen. Då brister tålmodet till sist. Förra året, två dagar efter det denna sak debatterades, demonstrerade Stockholms arbetare för frihet genom demokrati. Möller, som varit med och stjalpt utrikesutskottet, sade på Gärdet, att demokratien måste visa handlingskraft, en ytterlig handlingskraft, annars går den under. Att inte kunna giva svenska folket ett utrikespolitiskt utskott, när alla andra civiliserade stater redan fått ett sådant, tycker jag åtminstone inte kan anses såsom bevis på någon handlingskraft. Det är icke heller utslag av en sann demokrati.

Nu i dag skall det demonstreras här igen för demokrati genom frihet, emot ett upphävande i ett slag av alla de av liberalismen skapade friheterna med järn och blod. Och samtidigt sitta det uppbådade vänsterfolkets representanter och icke minst de speciella internationalisterna och vägra riksdagen oundgängliga former för utrikespolitiska överväganden.

Utvägar, som vi här i landet — jag tror ännu åtminstone på de flesta håll — icke gilla och som vi borde skydda vårt land ifrån genom att omedelbart utan de där omgångarna, komma fram till den gyllene medelvägen, som ger samhället sitt och individen sitt, det vore väl en kallelse för Norden. Och nu tillkommer ju det förhållandet, att Norden inte endast utgöres av de skandinaviska länderna utan också omfattar de fem ostbaltiska staterna, vilka frigjordes genom kriget och som genast 1920 vädjade till de skandinaviska re-

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

geringarna för att få samråda med dem om gemensamma framgångslinjer för framtiden. Detta avböjdes då av de skandinaviska regeringarna. Och man kan ju icke förtycka dem, att de icke voro beredda på saken så hastigt. Men nu bör väl tiden verkligen vara kommen, då vi skulle kunna tänka oss in i problemet. Därigenom också giva en appell för småstaternas framträdande för att med sanningens makt och med undvikande av våldsregementen komma fram till en fortfarande på en sund och självrannsakande demokrati byggd statsförfattning.

Denna tanke har också i fjol och om möjligt ännu mera i år väckt det största intresse hos de ostbaltiska staterna. Jag känner till saken från nära håll, och vet, att de skulle bli glada, om svenska riksdagen ville intressera sig för denna gemensamma nordiska fråga. Baltiskt samförstånd i stort betraktas också som en aktualitet i den övriga världen. Berlin diskuterar den med obenägenhet, Moskva med undran, Paris med tillfredsställelse, och saken har också upptagits i tidskrifter utomlands. I svenska riksdagen däremot, ja i Sverige, får man sällan en syl i vädret för en allvarlig utrikespolitisk fråga. Även om den som här är så självklar, blott vi begagna vårt sunda förstånd och ej låta dagens begivenheter och deras tecken gå oss förbi.

Nu har jag utvidgat frågan både i motion och interpellation på det sättet, att saken gäller en framstöt för småstaternas samling i allmänhet med betonande dock särskilt av ost- och västbaltisk samling och ett omedelbart organiserat framträdande från skandinaverna. Man måste börja anspråkslöst, det får man bereda sig på, men börjar man väl, så ökas utvägarna och möjligheterna. Det har också personligen till mig uttalats stort intresse för frågan från andra småstaters legationer här i Stockholm. Nu tycks ju saken i alla fall vara litet smått på väg. Nyligen bad Litauens utrikesminister att få komma hit, och han blev ju väl emottagen, och man sade vänliga ord till varandra. Nu har det kommit så långt, att finske utrikesministern, på inbjudan av svenske utrikesministern, skall komma hit. Det går långsamt fram, men det går ändå fram, ty det är alldeles nödvändigt.

Jag har också varit inbjuden till Köpenhamn för att hålla föredrag i detta ämne, där nere betitlat »Norden och Sønderjylland». Jag uppdelade det i tre kapitel: En kulturgräns, Sanningens makt och Nordens kallelse. Det åhördes av ettusenfemhundra personer, som uppenbarligen intresserade sig särdeles för saken. Inbjudningen kom från den s. k. Grænseforeningen, en organisation som är utbredd i hela Danmark med många underorganisationer. Den uppbares av alla större politiska partier. Ett bevis på intresset var att från en konservativ tidning, Berlingske Tidende, eftertelegraferades talet för införande i sin helhet i tidningen.

Frågan om ett baltiskt samförstånd tycks vara så aktuell i tiden, att jag häromdagen till och med fick inbjudan från »Konservativ Ungdom» att hålla ett föredrag just om organiserat väst- och ostbaltiskt samförstånd och om problemet stormakter och småstater. Det är ju precis vad vi lärde oss som barn under kristendomslektionerna i skolan, nämligen att man bör gå ut och predika för hedningarna, d. v. s. för varandra. Här predikas det ju bara för partivänner. Inavel således. Vi veta, vad det blir för resultat av inavel: blinda, döva, lama och lytta tankefoster och viljeyttringar.

Jag har nödgats rada upp alla dessa tecken i tiden, för att inte riksdagen skall tro, att det här bara gäller en förflugnen tanke, då den i själva verket bygger på rörelserna i tiden. Tänk nu bara: vad har nyligen Mussolini sagt? Svårigheterna med folkförbundet, menade han, är, att småstater äro anslutna till detsamma. Och vad har Stalin sagt nyligen? Endast en stor makt kan nträtta någonting, ty endast den kan ingiva fruktan, sådan var hans inställ-

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

ning. Hitler talar ungefär samma språk och för övrigt även de andra ännu parlamentariska stormakterna. Ett förbund av fyra stormakter bildades ju, åtminstone på papperet, för att leda Europas öden. Och i den avsomnade ekonomiska världskonferensen ansåg man, med tydlig adress till nämnda förbund, att konferensens resolutioner måste för verkställighet överlämnas till några få makter, som äga betydelse.

Småstaterna böra då kunna förstå, att de utmanas att slå vakt om sig själva och om ett högre ideal än stormaktspolitiken, låt vara att även den senare icke är människors påfund utan uttryck för naturlagar, för förvillelser i följd av för stor makt.

Därför vill jag, herr talman, framställa ett yrkande om en skrivelse i motionens syfte såsom en opinionsyttring, ty att yrka bifall till motionen med dess formulering är ju inte värt nu.

Jag tror emellertid, att det är nödvändigt, att sådana motioner som den ifrågavarande komma fram, för att belysa den psykiska inställningen under olika tidsåldrar, vad som då har föreslagits och kunnat gå igenom och vad som inte kunnat gå igenom. Och så vill jag för övrigt, när jag gör detta yrkande, till sist ansluta mig till vad redaktören Segerstedt för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning sade för någon tid sedan: »Allting reder sig till sist, och reder det sig inte, så reder det sig i alla fall.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den siste ärade talaren har uppräknat en hel mängd namn på personer, som deltagit i beredningen av frågan om ett utrikesutskotts inrättande. Jag tillåter mig endast att tillägga, att alla dessa inte varit för saken utan att det även har funnits reservanter bland dem.

Vad sedan beträffar själva saken, vill jag endast säga det, att utskottet hysar den uppfattningen, att då denna fråga, såsom också den siste ärade talaren erinrade om, redan ett par gånger prövats — en gång prövats mycket grundligt och fullständigt av kammaren — och skälen för och emot då övervägts, men sedan dess inga nya skäl tillkommit, som behöva tagas under övervägande, så finns det ingen anledning att förutsätta, att kammaren skulle frångå den efter övervägande en gång intagna ståndpunkten. Att andra omständigheter i utrikespolitiken och ute i världen ha inträffat, det är sant, men att de skulle ha en sådan valör, när det gäller inrättandet av ett utrikesutskott, att de kunde föranleda kamrarna att intaga en annan ståndpunkt, tillåter sig utskottet betvivla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren framträdde som parlamentarismens borne dödgrävare. Om en fråga avslagits i riksdagen mot en minoritet, så får majoritetsbeslutet ej kränkas av en efterföljande riksdag. Förslag i minoritetens syfte böra ej vinna avseende.

Men ej pläga viktiga frågor falla framåt och främjas på det sättet. Och icke tillämpa vi heller en sådan princip. Det finns intet parti, som låter bli att föra fram sina speciella livsfrågor, därför att de blivit avslagna av en majoritet av deras motståndare. Jag tänker på försvarsfrågan, tullarna och åtskilliga andra partifrågor. De komma tillbaka den ena efter den andra ofta år efter år. Då frågar jag: när det praktiseras en sådan lag inom partiväsendet, bör den ej då med ännu större fog få praktiseras beträffande de stora mänsklighetsfrågorna?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels

Om inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle besluta att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse i den i ämnet väckta motionens syfte.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den hemställan, som under överläggningen gjorts av herr *Lindhagen*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Till och med andra lagutskottets ordförande röstade för ett utrikesutskott. Skada att han och andra ej också talade för det.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation; och

nr 145, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden inom Vaxholms fästning.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande grundlagsbestämmelser angående den tid, för vilken allmänna val till andra kammaren bliva gällande, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Genom en den 26 januari 1934 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1934 till och med den 28 februari 1935 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

dels ock godkänna de såsom bilagor A och B till nämnda protokoll fogade förslagen till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

I berörda båda kontraktsförslag voro 3 § andra stycket och 7 § så lydande:

3 § andra stycket.

Vidare förbinder sig bolaget att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1934, innehållande bestämmelse om det i 2 § angivna minimipriset av 2 kronor 25 öre, med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1934 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 6 § omförmälda nämnden.

7 §.

Bolagets åtagande enligt detta kontrakt gäller under förutsättning, att inga ändringar under avtalstiden vidtagas beträffande gällande tullsatser å raffinerat eller oraffinerat socker eller å melass ävensom att ej under nämnda tid införes accis å socker.

Den i 3 § andra stycket omförmälda förbindelsen innehöll bland annat en utfästelse gentemot statens sockernämnd att vid användning under 1934 av lejd arbetskraft för sockerbetors skötsel eller upptagning — där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete vore tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhöle ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelser — tillämpa vissa närmare angivna ackordspriser.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nr 296 i första kammaren av herr *Gabrielsson* m. fl. och nr 531 i andra kammaren av herr *Lithander* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte godkänna de vid Kungl. Maj:ts proposition nr 78 till årets riksdag fogade förslag till kontrakt med svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, dock med den inskränkning att de i kontraktsförslagets § 3 stycket 2 förekommande orden »betarbetarlönerna 1934 och» ur kontraktsförslagen utginge och den i sagda paragraf omförmälda förbindelsens innehåll i överensstämmelse härmed jämkades.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 78 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 296 av herr *Gabrielsson* m. fl. och II: 531 av herr *Lithander* m. fl.,

1) besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1934 till och med den 28 februari 1935 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) godkänna de såsom bilagor A och B till statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslagen till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriks-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
aktiebolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriks-
aktiebolag.

Herr **Forssell**: Herr talman! Man skulle ha all anledning att känna sig mycket belåten med sockerfrågans läge, om man beaktar vad som säges i den kungl. propositionen, nämligen att den särskilda kostnaden för den nuvarande ordningen endast går upp till 600,000 kronor, d. v. s. överstiger med denna summa kostnaden vid den gamla tullinjen. Om man betänker, vilka lysande ekonomiska resultat för såväl sockerindustrien som uppenbarligen också för betodlarna som den nya anordningen har medfört, borde man vara tacksam för att ha nått dem med så ringa utgifter. Om man emellertid något så när uppmärksamt läser igenom den kungl. propositionen, finner man till sist en utgift angående grosshandelspriset på konsumtionssocker, vilket för närvarande skulle vara 15 öre per kg. i Hamburg. Differensen mellan detta pris och det pris, som skall betalas enligt kontraktet mellan staten och sockerföretagen, vilket uppgår till 30 öre, medför en totalkostnad för konsumenterna av ungefär 40 miljoner kronor. Om man då ser efter hur stor totalkostnaden för konsumenterna var före det nuvarande systemets införande, visar det sig, att den uppgick till ungefär 30 miljoner kronor, men därav belöpte 7 $\frac{1}{2}$ miljoner på tullen, som ju kom konsumenterna tillgodo till sist. Det var således på den tiden en faktisk utgift för konsumenterna på cirka 22 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Differensen mellan den kostnaden och den nuvarande är således icke 600,000 kronor utan cirka 18 miljoner kronor. Den summa, som vi ha att betala för den nuvarande anordningen av sockerskötseln, visar sig alltså vara av en helt annan storlek än som uppgivits. Det börjar bli ganska betänkligt, att man på ett så dyrbart sätt får betala de florerande affärerna inom så helt och hållet statsunderstödda företag som sockerindustrien och betodlingen.

När man ser, vilka stora summor, som det här är fråga om, undrar man, om det inte skulle vara skäl i att litet grundligare undersöka saken och få en litet mer utförlig redogörelse för de olika inkomst- och utgiftsposterna, så att man fick klart för sig, hur betodlingen ställer sig ekonomiskt och hur sockerindustrien ställer sig ekonomiskt. Jag erinrar om de uppseendeväckande siffror, som framlades samtidigt med att den nya anordningen infördes och som visserligen inte mycket debatterades men som detta oaktat ha sitt mycket stora intresse. Jag syftar på herr Nannesons utredning, som utfördes på statens uppdrag och som visade, att det var ungefär lika lönande för jordbrukarna i betdistrikten att odla foderväxter som det var att odla sockerbeter och att man således egentligen inte gav något så värdefullt stöd åt jordbruket, sådant läget då var. Nu äro förhållandena måhända i någon mån ändrade, men det hade kanske varit skäl, när det är fråga om så stora summor, att en sådan utredning hölls levande, så att man vid varje tillfälle visste, hur mycket pengar man offrade och vart de gingo. Därom vet man i närvarande stund nästan ingenting. Man får inte veta, hur stor del av de 40 miljoner kronorna, som går till det ena hållet och till det andra, med andra ord hur stor den enas vinst är och hur stor den andras är.

En annan sida av saken är den föreslagna utvidgningen av statens ingripande på prisbildningens område. Ett sådant har ju förekommit redan förut. När man sätter pris på sockerbeterna, har man gått in för metoden, att staten skall lägga sig i affärsmissiga detaljer, och det är således inte ett första tillämpande av denna felaktiga princip, när man nu också bestämmer arbetarnas löner och fixerar dem i de statliga bestämmelser, som vi nu skola fastställa. Men det är ju alltid beklagligt, när det sker en utvidgning av en felaktig princip. Jag skulle för min del hellre vilja, att vi gingo i motsatt riktning, så att

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

vi försökte genomföra en anordning, varigenom vi sluppo ifrån att också lägga oss i affärerna mellan sockerbolagen och betodlarna och i stället överlämnade åt dem att göra upp sådana saker sinsemellan. Det finns ett mycket enkelt sätt, varpå man kan genomföra en sådan anordning, och det är att bestämma tullen så, att det inte blir någon väsentlig vinst för sockerbolagen att importera råsocker och raffinera det. Om man höjer tullen på det oraffinerade sockret till 9 öre, medan tullen på det raffinerade är 10 öre, blir det praktiskt taget ingen tullskillnad. Då komme sockerbolagen och betodlarna att sitta i samma båt, och då finge de sedan sinsemellan göra upp om priset och om hur de skulle fördela vinsten. Det är ett ofantligt mycket sundare sätt att ordna saken, och gör man det, blir det inte heller anledning att stipulera några löner för betarbetarna. Jag medger, att det för närvarande kan vara svårt för den, som ansluter sig till det nuvarande förslaget, att motsätta sig att staten ingriper och reglerar också betarbetarnas löner, och jag förstår, varför det således inte finns några reservationer i utskottets betänkande nu.

Jag skulle emellertid vilja göra tvenne yrkanden för att markera mitt motstånd mot hela den anordning, som för närvarande gäller. Det ena yrkandet, som innebär ett upptagande av herr Lithanders motion nr 531 i andra kammaren, utgöres av den del av motionens kläm, som berör utslutade av bestämmelsen om betarbetarlönerna, och det andra är, att ur 7 § i förslaget till kontrakt mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget orden »eller oraffinerat» skola utgå.

Jag anser, att om man beslutar på det sättet, har man frihet att förbereda det nämnda arrangemanget med sockertullen på sådant sätt, att när det nu löpande avtalet en gång skall försvinna, vederbörande ha klart för sig, att rörelsen skall skötas av parterna själva och att staten inte vidare skall uppträda som barnjungfru i minsta detalj, då det gäller skötseln av deras affärer.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens yttrande har jag begärt ordet för att i någon mån bemöta de erinringar, som han nu hade att göra.

Jag vill erinra om, att den uppoffring på 600,000 kronor, som konsumenterna vidkänts under det gångna året, ju uppkommit därigenom, att sockerpriset under de tre första månaderna under det nu snart tilländalupna regleringsåret bibehölls i 31 öre. Sedan har det sänkts till 30 öre, och det är meningen, att det priset nu skall bli fastslaget för det kommande året. Om således konjunkturerna framdeles bli desamma som under det gångna året, skulle ju konsumenterna inte behöva göra några uppoffringar alls, om man utgår från världsmarknadspriset. Jag vill inom parentes säga, att världsmarknadspriset för dagen är 1 öre högre än det pris man här räknat med, och i så fall bortfaller uppoffringen från konsumenternas sida.

Herr Forssell räknade sedan ut att uppoffringarna för konsumenterna egentligen voro så och så stora, om man tog hänsyn till ett visst världsmarknadspris, som han nämnde, men hans utgångspunkt var ju då inte priset på raffinerat socker utan på råsocker, och det kan man ju inte lägga till grund, när det gäller att reglera och slå fast priset på raffinerat. Egentligen var det icke fråga om de uppoffringar, som tullen medför. Det medges, att man här kan komma fram till rätt stora belopp, men man får inte tala om tullsatsen för en enda produkt, utan att taga hänsyn till avvägningen av hela vår näringspolitik och ställa den ifrågavarande tullsatsen i jämbredd med de regleringar, som ske på alla andra områden. Jag menar sålunda, att om man har ett tullsystem, får man tillämpa det på både det ena och andra området, och då kan man inte gå till väga på det sättet, att man för en näringsgren räknar ut, att så och

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

så stor uppoffring gör man på det området, utan då får man ju reglera och räkna med det hela i ett sammanhang.

Vad sedan beträffar de av herr Forssell åberopade undersökningarna, som voro gjorda för åtskilliga år sedan och som utvisat, att odlingen skulle kunna vara lönande även under de förhållandena, att man icke gäve odlingen något direkt stöd, kan man ju inte lägga undersökningssiffror, som härleda sig från lång tid tillbaka, till grund för ett bedömande av nuvarande förhållanden. Vi veta ju, att vi måste reglera på så gott som alla områden. Ätminstone om utvecklingen fortsätter på samma sätt som hittills, tenderar det ju till att vi måste öka ut våra omsorger i stället för att kunna begränsa dem, och så länge inte handelspolitiken i världen ledes in i andra banor än för närvarande, har väl vårt lilla land inte någon möjlighet att ställa sig isolerat. Man kan inte ställa sig i den situationen, att vi sitta med armarna i kors och låta näringslivet reglera sig självt, utan när vår export kringskäres och begränsas mer och mer, måste vi se till, att vi kunna bibehålla de arbetsområden, som bjudas oss inom landet.

Herr Forssell gjorde sedan en erinran mot att man här hade utvidgat bestämmelserna till att reglera arbetslönerna för betskötseln, och det är ju visserligen sant, att man har gått ett steg längre här än vi gjort tidigare. Men även under senare åren ha ju uttalanden gjorts i de statsverkspropositioner, som lagts fram, och det har ju inte heller vederlagts från utskottets eller riksdagens sida, att det var förutsatt, att arbetspriserna vid betskötseln skulle stå i ett visst förhållande till de priser, som reglerats för såväl sockerbetor som socker. Detta har ju i stort sett följts, men avvikelser ha gjorts, och det är för att förebygga sådant, som man nu gjort upp ett förslag till bindande avtal, som ju, innan det lagts fram, har godkänts av parterna. Det har vunnit gillande av Kungl. Maj:t samt godkänts av betodlarnas centralföreningar och arbetsgivarföreningarna, och det finns ju då näppeligen någon anledning att motsätta sig en sådan anordning.

De arbetsuppgifter, som här äro reglerade, äro ju av tämligen säreget slag. Det är ju fråga om säsongarbete, som pågår ungefär en och en halv månad på vårsidan och en och en halv månad på hösten. För de mindre jordbrukarna, som själva sköta sina betor, har ju regleringen ingen betydelse, utan den gäller ju dem som begagna sig av lejd arbetskraft. Den största delen av arbetet följer ju med jordbrukets allmänna skötsel, även då det gäller betor, och detta arbete är ju ingalunda reglerat. Men även beträffande de reglerade lönerna finns det ju enligt statsrådets uttalande i propositionen möjlighet att förfara med en viss smidighet, ifall förhållandena skulle vara sådana, att man behöver begagna sig av vissa avvikelser.

Jag tror inte, att det finns någon anledning att vidare ingå på det spörsmål, som här berörts, utan jag vill hoppas, att första kammaren vill följa Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och ber att få yrka bifall till detta.

Herr Forssell: Jag skall endast be att få i någon mån justera det meddelande, som bevillningsutskottets ärade ordförande gjorde angående sockerprisen, när han sade, att den uppgift, jag lämnade om 15 öre per kilogram, skulle avse råsocker, medan det pris, som här var fixerat till 30 öre, avsåg raffinerat socker. Den del av den kungl. propositionen, som behandlar detta, återfinnes på sid. 10, och där slutar undersökningen angående priset på råsocker med ett meddelande, att det pris, som man räknar med, är 11.8 öre per kilogram. Sedan fortsätter redogörelsen med följande: »Även priset på konsumtionssocker i den internationella handeln har under året växlat.» Så är det ett litet mellanstick, och så kommer slutsatsen: »... uppgick sålunda

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
 vid innevarande års ingång till cirka 15 öre för kilogram.» Jag har således icke förväxlat priset på raffinerat socker och råsocker, utan det är utskottets ärade ordförande, som gjort det och trott att det pris, som här angives för raffinerat socker, gäller råsocker. Mina uppgifter äro alltså icke på något sätt vederlagda av utskottets ärade ordförande.

Ordföranden hade vidare vissa betraktelser över skyddspolitiken och ansåg att den var oundviklig. Det är klart, däri instämmer jag med honom, att det för närvarande måste finnas en skyddspolitik i viss mån och till viss gräns, men när skyddspolitik tar sig sådana former som på detta område, då vi betala i detta understöd cirka 800 kronor per hektar av sockerbetsbesädd jord, har skyddspolitiken kommit i ett läge, som är förvridet. Om vi i stället toge dessa cirka 40 miljoner, som för närvarande vi konsumenter få betala för sockerbetsodlingen, och använde dem till annat skydd, t. ex. lade dem på mjölk eller någon annan mera allmän jordbruksproduktion, förefaller det mig, som om detta skulle vara mycket klokare än att lägga ned denna fantastiskt stora summa på ett så litet och begränsat område som denna jordbruksproduktion. Jag hade under remissdebatten tillfälle att påpeka, att de summor, som vi betala för sockerproduktionen, skulle motsvara ett stöd för det svenska jordbruket i dess helhet av 450 miljoner om året. Det är fullkomligt fantastiska summor, man kommer till, om man skulle proportionera ut samma stöd åt alla våra jordbrukare, och det förefaller mig, att det är alldeles orimligt att på det sättet driva upp en näring, som så uppenbart saknar rotfäste.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag tror, att herr Forsells uppfattning om hur man skall ordna jordbruksproduktionen här i landet icke verkar alltför imponerande på kammaren. Jag behöver därför inte här gå in på något närmare bemötande därav. Jag vill endast påpeka, att vad som står på sidan 10 i den nu ifrågavarande kungl. propositionen och som herr Forsell delvis läste upp är så kortfattat formulerat, att jag tycker, att herr Forsell likaväl kunde ha läst upp allt i det stycket och inte hoppat över en del.

Herr Forsell påstår, att det nu skulle gälla raffinadsockerpriset, som skulle vara 15 öre per kilogram, men det står här i propositionen, att »Noteringen f. o. b. Hamburg å tjeckoslovakiskt 'Feinkorn', vilken under normala förhållanden är prisbestämmande jämväl å den svenska marknaden, uppgick sålunda vid innevarande års ingång till cirka 15 öre för kilogram». Men detta »Feinkorn» är ingalunda sådant socker som konsumenterna här i landet ha pretention på att få utan ett betydligt sämre slags socker, som jag tror att varken herr Forsell eller någon annan skulle hålla till godo med, då de äro vana vid våra förstklassiga sockersorter.

Jag måste därför säga, att den uppgift jag lämnade icke innebar någon överdrift utan överensstämmer med verkliga förhållandet.

Herr Forsell: Herr talman! Ja, nu gjorde på nytt den ärade ordföranden i bevillningsutskottet konsumtionssockret till råsocker. Men det är det inte, utan det är ett slags socker, som är avsett att användas av människor. Utskottets ärade ordförande sade också, att det sockret passar inte för oss. Ja, låt oss först få prova det, så få vi väl se.

Denna metod att mota kristiden genom höjande av standarden för människornas sätt att leva har jag mycket svårt att förstå. I ena fallet skall man ha bättre socker än andra människor, i andra fallet skall man börja äta smör i stället för margarin för att möta kristidens svårigheter. Det vill med andra ord säga: herrarna vilja bota nöden genom att höja människornas standard i

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

att leva, genom att skaffa dem ett mera förstklassigt sätt att leva. Detta är orimligt.

Det finns bara ett sätt att bota nöden, och det är att sänka pretentionerna. Därför anser jag det vara allt skäl i världen att genomföra vad vi kunna nå genom att sänka pretentionerna. Om det vore något orimligt i den i propositionen anförda siffran av 15 öre pr kg. för konsumtionssocker, hade det varit allt skäl att säga några ord om att svenskarna äro så pretentiösa, att det inte kan komma i fråga att bjuda dem på något, som folk i andra länder i Europa nöjer sig med. Nej, det kan inte ifrågakomma ens i dessa kris-tider, att svenskarna skulle kunna nöja sig med en litet lägre standard på sockret eller att man sålunda inte skulle få ha samma goda socker, som man hittills har haft i vårt land. Detta utskottets ärade ordförandes sätt att taga saken kan jag icke acceptera.

Herr von Stockenström: Herr talman! När jag hörde herr Forssell tala om olika sätt att bota en kris, vill jag bara erinra om, att det ju finns ännu ett sätt att bota en kris inom en viss näring, nämligen att lägga ned hela den näringen. Man kan till exempel lägga ned hela sockerbetsodlingen och man kan lägga ned smörproduktionen, ja hela jordbruket. Då är man ifrån hela krisen. Men då befarar jag, att man får lov att också lägga ned en hel del andra verksamhetsgrenar och näringar, och det är då inte säkert, att herr Forssell själv får tillfälle att bedriva någon verksamhet mera.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att, med anledning av vad därunder yrkats, särskilda propositioner komme att framställas beträffande var och en av de tre punkterna av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan samt att därvid i fråga om punkten 3 propositioner komme att framställas, först särskilt rörande nämnda punkt, i vad den anginge 3 § i de i punkten avsedda kontraktsförslagen, vidare särskilt angående samma punkt, såvitt rörde 7 § i kontraktsförslagen, och slutligen särskilt rörande punkten i övrigt.

På härefter gjorda propositioner bifölls till en början vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Beträffande punkten 3, i vad den anginge 3 § i de i punkten avsedda kontraktsförslagen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas i denna del, dels ock, av herr *Forssell*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av herr Lithander m. fl. i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om punkten 3, såvitt rörde 7 § i kontraktsförslagen, yttrade nu vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Forssell*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de i nämnda paragraf förekommande orden »eller oraffinerat» utelämnades.

Vid därefter i enlighet med dessa båda yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i punkten 3.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av införseln av ägg jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder mot smittsamma sjukdomar hos bin; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande försäljning av vissa Djäknehytterotarnas skifteslag tillhöriga samfällda områden i Avesta stad i vad angår vissa allmänna hemman.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen hos riksdagens första kammare A. W. Fredén;

nr 8, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren hos statsrevisionen E. A. S. Anderssons änka; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 43, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 9 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 46, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 4 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av införseln av ägg.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 14 bifölles även av andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkten 31.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av vissa utbildningskurser för f. d. fast anställt manskap vid försvarsväsendet; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till lots- och fyrinrättningen samt säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 122, 130—132, 142 och 145.

Herr Nerman erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Danska undervisningsministeriet tillsatte den 8 augusti 1930 en kommitté för att granska de i Danmark brukade skolböckerna särskilt i historia och bl. a. föreslå nödig revision i syfte att få den historiska undervisningen mera modernt vetenskaplig, mera kulturhistoriskt betonad och lagd mera i fredsvänlig anda av samförstånd mellan folken. Det visade sig, att åtskilligt i materielen var av natur att behöva utrensas, och kommittén har nyligen avlämnat ett utförligt betänkande med kritik och förslag om önskvärda riktlinjer för en reviderad undervisning.

Interpellation ang. revision av nu använda läroböcker i historia.

Interpellation ang. revision av nu använda läroböcker i historia. (Forts.)

Ett studium av de offentliga svenska skolornas undervisningsmateriel i historia synes ge vid handen, att även här i landet historieundervisningen är i viss mån föråldrad, planlös, ensidig och att den lämpligen bör ingivas en anda som är vetenskaplig och fredsvänlig, passande en modern kulturmänniskas fostran till humanitet och passande en stat som ärligt vill leva i fred och gott samförstånd med sina grannar.

Den rent vetenskapliga efterblivenheten efter forskningens nya rön bör i detalj närmare granskas av fackmännen. Men även historieläsare utanför de officiella forskarnas krets kan finna direkt *oriktiga* uppgifter i nu använda läroböcker. Jag tillåter mig här nämna endast två:

Luther uppges i läroböckerna ha angripit *avlaten*. Ett faktum är, att Luther angrep endast avlatens missbruk.

Nordamerikanska inbördeskriget 1861—1865 påstås ha gällt framför allt befrielsen av negerslavarna i sydstaterna. Det gällde framför allt kampen om makten inom Unionen, kampen för å ena sidan centralisationen, å andra sidan de enskilda staternas större självständighet gentemot Unionen.

Planlösheten i läroböckerna är oerhörd. Man gör en stor indelning i Gamla tiden, Medeltiden och Nya tiden efter några större händelser men man ger ingen närmare förklaring om vad som djupare sett karakteriserar de olika skeдена, exempelvis för Medeltiden lantbrukshushållningen och för Nya tiden penninghushållningen. Ur dessa produktionens grundläggande fakta förklaras eljest lätt både de politiska och de kulturella händelserna, men utan förståelsen av produktionens omvälvningar stå de isolerade och tämligen obegripliga. I läroböckerna saknar man därför perspektiv i stort och söker sig genom virrvarret fram utmed staternas och statsöverhuvudenas händelsekrönika. Lika gammalmodigt som för 200 år sedan lär man ännu ut historia efter regentlängderna. Exempelvis lyda kapitelrubrikerna för Nya tidens historia i den mest använda läroboken i världshistoria för realskolan:

Första tidevarvet (från Amerikas upptäckt och reformationens början till Westfaliska freden, omkr. 1500—1648): Kejsar Karl V, Ignatius av Loyola och jesuiterna, Konung Filip II i Spanien, Wilhelm I av Oranien, Nederländska frihetskrieket, Drottning Elisabet i England, Hugenottkrigen i Frankrike, Henrik IV, Trettioåriga kriget, Gustav Adolf och Wallenstein, Den stora engelska revolutionen, Karl I och Oliver Cromwell.

Andra tidevarvet (från Westfaliska freden till franska revolutionens början, 1648—1789): Ludvig XIV av Frankrike och Wilhelm III av Oranien, Tsar Peter i Ryssland, Fredrik II av Preussen, Engelska kolonialrikets grundläggning, Nordamerikanska frihetskrieket, Georg Washington, Kejsarinnan Katarina II i Ryssland, Polens undergång. O. s. v.

På samma sätt i den svenska historien: indelning efter kungarna, alltifrån Ingjald Illråda och Erik läspe och halte.

Det förefaller svårt att ge den uppväxande ungdomen något riktigt begrepp om större historiskt sammanhang med en sådan indelning efter mer eller mindre oväsentliga regenttillträden och -dödsfall. Härtill kommer, att med historieundervisningen så baserad på stater och statsöverhuvud bli *krigen* — staternas enda observerade umgängesform — nära nog huvudsaken för undervisningen. Jag menar ingalunda, att man i någon pacifistisk strutsblyghet bör stryka krigen, nej, de höra gunås till historien, men man bör inte ge dem opropor­tionerligt stort utrymme och man bör inte genom heroiska bataljmålningar (realistiska krigsskildringar ges aldrig) stimulera elevernas våldsinstinkter utan också och främst ge dem intresse för den fredliga allmänmänskliga odlingen som det högsta och mest människovärdiga. Den nyss citerade läroboken innehåller exempelvis om forntidens Grekland fr. o. m. perserkrigen t. o. m.

Interpellation ang. revision av nu använda läroböcker i historia. (Forts.)

Alexander den store 11 sidor, om Grekland's fredskultur 2. Om Napoleon innehåller samma lärobok 9 sidor, därav drygt $8\frac{1}{2}$ om krig, knappa 14 rader om den betydelsefulla inre regimen under Napoleon. Om krig och därmed sammanhörande ting handlar ungefär $\frac{2}{3}$ av denna bok.

Med dyrkan av staten har alltså följt dyrkan av kriget och det statliga våldet i övrigt men också en benägenhet att ensidigt se historien från den egna statens synpunkt. Läroboksmentaliteten underhåller stereotypa bilder av *nationalfigurer*: så har ryssen rollen av speciell arvförande till svensken, medan å andra sidan exempelvis Tyskland skildras i mycket mera sympatiska färger och man på sina håll rentav kan påvisa partitagande i lärobok för Tyskland under världskriget.

Ungdomen behöver *hjältar* att värmas och hänföras av. Men den hjältetyp, som skolans läroböcker lär ut, är icke av högre mänsklig art. Det är inte de stora fredliga hjältarna som skildras och prisas, inte heller de folkliga och mänskliga frihetsmännen, utan endast de krigiska och statsofficiella ledarna i brutalt våld. Här och var lär man dessutom ut en oreserverad beundran för privata attentat, så beträffande Schauman som mördade Bobrikov.

Likaså kan man inte undgå att fästa sig vid, hur *klasssynpunkterna* tillåtas göra sig gällande vid skildringen av exempelvis arbetarnas politiska kamp, detta samtidigt som man icke betonar t. ex. den borgerliga klasskaraktären hos den stora franska revolutionen och dess skräckvälde. En historisk företeelse som Paris-Kommunen skildras som ett avskyvärt pöbeldåd och den ryska revolutionen i våra dagar får en synnerligen färgad skildring. Jag citerar Jacobsons Lärobok i allmän historia för realskolan:

»bolsjevikerna, vilka under ledning av Lenin och Trotski upprätthöll sitt välde med allehanda skräckmedel, avrättningar och förföljelser». — »I den återstående delen av Ryssland, Sovjet-Ryssland, ha bolsjevikerna lyckats upprätthålla sitt välde, och de ha slagit ned de resningar, som skräckväldet och nöden tid efter annan framkallat. Sedan Lenin dött (1923) och Trotski drivits i landsflykt, har ledningen inom det bolsjevikiska Ryssland under många år utövats av Stalin.»

Detta är allt man får veta om det stora rike, som i våra dagar söker bygga upp en hushållning efter nya principer och nu utgör en av de viktigaste stormakterna, en makt som Sverige upprätthåller vänskapliga förbindelser med. (På köpet två fel i det lilla avsnittet: riket heter Sovjet-Unionen, icke Sovjet-Ryssland, och Lenin dog 1924, icke 1923.)

Helt annorlunda sympatiskt skildras fascism och nazism. I sin utförligare skildring (samma bok för gymnasiet) tecknar samma författare, Jacobson, Mussolinis historiska typ:

»*Italien*. Under åren efter fredsslutet stod Italien nära revolutionens rand, och kommunistiska omstörtningar ägde rum på enskilda platser. Då kom emellertid en stark reaktion i form av den s. k. fascismen. Dess upphovsman var den eldige och energiske Mussolini, som satte samhällsordningens och fosterlandskänslans hävdande på sitt program. Med hänsynslös kraft banade sig Mussolini väg till regeringsmakten (1922). Sedan dess har han härskat med diktatorisk myndighet — dock med bevarande av kungadöme och riksdag — och på olika områden återupprättat landet ur det förfall, som kriget vållat.» (Parlamentets betydelse är måhända något överdrivet framhållen.)

Och kommer man så till samma läroboksförfattarens skildring av nazismen i Tyskland, så heter det i Jacobsons Lärobok i allmän historia för realskolan, upplaga 1933:

»Nöden och ovissheten om framtiden har alstrat en politisk oro, som givit näring åt ytterlighetsriktningar: å ena sidan kommunismen, vars mål är en om-

Interpellation ang. revision av nu använda läroböcker i historia. (Forts.)
 störtning efter ryskt mönster, å andra sidan nationalsocialismen, vilken under ledning av Hitler arbetar för Tysklands nationella uppräckning och samtidigt i sociala och ekonomiska frågor har mycket radikala framtidsmål.»

Jag har anfört dessa stickprov på ovetenskapligheten, planlösheten, krigsdyrkan och partiskheten i nu brukad undervisningsmateriel i offentliga svenska skolor för att klargöra, att det ännu i den officiella undervisningen i historia här i landet finnes brister och föråldrade och eljest otidsenliga drag. Jag tror, att en undersökning härav i stil med den i Danmark företagna skulle vara till undervisningens fromma, och jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet de för närvarande i Sverige brukade läroböckerna i historia vara tillfredsställande eller anser han dem vara i behov av revision?

2. Ämnar i senare fallet statsrådet vidtaga några åtgärder för att åstadkomma en sådan revision?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste reparatören E. Hägglund från skyldighet att till statens järnvägar återgälda vissa ersättningsbelopp; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av sjätte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention för skydd av den industriella äganderätten samt antagande av förslag till lag om ändring i 7, 11, 15 och 16 §§ förordningen den 16 maj 1884 angående patent m. m.; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående inteckning i fast egendom; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov i vissa fall med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av två bostadslägenheter vid veterinärhögskolan;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avyttring av statens järnvägar tillhöriga andelar i samfälligheter till Kingstads m. fl. byars skifteslag i Söderala socken;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arrendet för arrendelotten Brostugan å kronoparken Klövdala i Kalmar län.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
